

גליון הלכתי - מושולחן הפוסקים

מרכז גבוה להוראה ודיניות לשכת הפוסקים מיסודו של רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א

מאת הר"ה ר' משה ראזענבוים
רב ומו"ץ לשכת הפוסקים
טוונטו קנדה - ארה"ב

בית דין צדק הגדול לשכת הפוסקים
היכלי בתי הוראה המרכזי לשכת הפוסקים
ארץ ישראל

לשכת הפוסקים

שע"י ישיבת
רבינו יוסף שלום

לכור הסודור של פוסק הדור מרן הגר"ח אלישיב זיע"א
02-5333755

דיני ערב ראש השנה

כתב בקיצור שלה"ק [מסכת שבת קמ"א] בכל ערב שבת יפשפש במעשיו, ויתעורר בתשובה, ויתקן כל הקלקול שעשה בששת ימי המעשה, כי ערב שבת כולל כל השבוע, וכן ערב ראש חודש כולל כל החודש, וכן ערב ראש השנה כולל כל השנה. ובכך החיים [תקפ"א סקנ"ו] כתב ערב ראש השנה הוא יום אחרון מן השנה, וקבלו חז"ל שכל העושה תשובה יום אחד בשנה חשוב כאילו שב כל השנה, ולכן נהגו שכולם מתענים ומשכימים ומרבים בסליחות.

ידוע דברי הטור [תקפ"א] משל למדינה שהיתה חייבת מס למלך ולא נתנו לו, ובא עליה חיל לגבותו וכו'. ערב ר"ה הגדולים מתענים, ומוותר להם שליש עונותיהם, בעשרה ימים בינונים מתענים, ומוותר להם שני שלישים, ביום"כ הכל מתענים ומוותר להם הכל. וכיון שבמדרש מוכח שבער"ה הוא עת רצון, לכן נהגו כולם אפילו בינונים להתענות בער"ה.

ויש לבאר איך זה שביום אחד פשוט של ער"ה, שווה לויתור המתענה בכל העשי"ת או ביו"כ עצמה? ומהו המעלת ערב שבת ר"ח ור"ה שיש לה מעלת כל השבוע חודש ושנה? ומהו מעלת יום אחד בשנה, שמשמע היא ליום האחרון של השנה? והכונה נראה, עומק כחה של הכנה מצינו כאן. ערב שבת ור"ח ור"ה מראה איך שמכין עצמו לשבוע הבאה בצורה הנכונה. וכן יום אחד בשנה, הכונה היא ליום האחרון ביחס להכנה על שנה ויום שלאחריה, מורה שרוצה לשנות המסלול לכה"פ ברגע האחרונה, אבל עכ"פ לפני שמאחר מדאי. וזהו שמוותרים שליש העונות כמו עשי"ת ויו"כ, שלכה"פ הראה בדקות האחרונות שבשנה הבאה אני לוקח לעצמי דרך התשובה.

בכח החיזוק והקבלה בס"ד נזכה לכתובה וחתימה טובה מתוך נחת והרחבה וס"ד בכל העניינים.

ערב ראש השנה

1. מדינא נוהגים להתענות בער"ה, וי"א רק עד חצות או עד לאחר מנחה במנחה גדולה, וי"א שאין נוהגים כן בזמננו. [חיי"א קל"ח, קל"ג סקמ"ב, מג"א סק"יב, אשרי האיש או"ח פ"ג פ"יג כ"ז]. אין דין קבלת תענית, או השלמה למי שא"י להתענות בה [מ"ב סקט"ז]. נוהגים ללכת להתפלל בבית הקברות ולהרבות שם בתחינות, ויש נוהגים לנדור לצדקה לפני התפלה בביה"ק (ויכסה ציציותיו בכניסה לביה"ק, ויברך ברכת אשר יצר אתכם בדין ג"כ אם לא היה בביה"ק תוך לי יום).
2. מכבסים רוחצים ומסתפרים וחותרכים הצפרניים בער"ה, להראות שאנו בטוחים בחסדי השי"ת שיזכהו בדין. ולא ילבשו בגדים מדאי חשובים. ויש שנהגו כל הקהל ללבוש קיטל והנשים ללבוש בגדים לבנים. ויש שרק הש"ץ בעל תוקע ומקרא ובעל קורא [מטה משה תשפ"ז]. התספורת עדיף שיהיה לפני חצות.
3. נוהגים לטבול במקווה משום טהרה ופרישות, ואפילו אם אינו טמא, עכ"פ לטהר עצמו ליום הדין ולהרגל (ויטבול ג"פ כד"כ ג"פ טהרה בפסוק וזרקתי עליכם) [מטה משה תשפ"ח, סדר היום].
4. ידקדק שלא לנכס למנחה ברגע האחרונה, אלא עכ"פ מבע"י, כדי שיתפלל בכונה הנכונה וראויה לתפלה האחרונה של השנה.
5. ירבה בתשובה, תורה תפלה צדקה ומע"ט בער"ה שהוא יום האחרון של השנה. ויש להדגיש הכרת הטוב בהאי יומא על כל הטוב שקיבל במשך השנה [ידוע שהגרש"ז האריך במנחה אריכות מופלגת שעבר כל טובות השנה שקיבל].

- א. מרבים בסליחות בערב ראש השנה, ומקדימים להשכים יותר מבשאר ימי הסליחות. הסליחות נקראות זכור ברית [מט"א תקפ"א ל"ג]. וי"א שמעלה לאמרו בחצות הלילה שהיא יותר עת רצון.
- ב. אין נופלים על פניהם בתחנון שחרית ומנחה, אבל עכ"פ בסליחות נופלים, ואפילו שכבר האיר היום [סקל"ג]. ואפילו אם יש ברית באותו ביהמ"ד, סנדק, מוהל ואבי הילד, אפ"ה אומרים תחנון [פתחי תשובה שהרי זמן הברית היא רק ביום אחרי הנץ, וזמן סליחות עיקרה לפני הנץ].
- ג. אומרים למנצח בשחרית, ואין אומרים יה"ר שלאחרי קריאה"ת.
- ד. אין תוקעין בשופר בער"ה, אפילו כשחל ר"ה בשבת (אי לערבב השטן שלא ידע מתי ר"ה. בי להפסיק בין תקיעות דרשות לתקיעות חובה). [תקפ"א ס"א]. ולהתלמד, במקום צורך, מותר בחדר סגור [וכשחל ר"ה בשבת, כי בהתעוררות תשובה שיש להקל].
- ה. עושים הזכרים, אי התרת נדרים, ובי מסירת הודעה לביטול הנדרים והתחייבות של הנהגות טובות שנהג ג"פ בלי תנאי, בער"ה, בעמידה, בפני שלשה בני"א [עדיף שנים וסימנים], אפילו אינם מומחים, כשהם יושבים, וצריך לאמרו בנוסח שמבין. (והנשים סומכות על אמירת כל נדרי ביו"כ, אם לא שבעליהם עשו אותם שליח באמירתם) [הליכ"ש א"י]. ואם א"א ביום, יכול להקדימו בליל ער"ה [יו"ד רכ"ח י"ד], ויכול להשלימו גם במשך כל עשי"ת [מט"א מ"ט]. קטן שהוא מופלא הסמוך לאיש, שחוששים לנדוריו, אפ"ה אינו בשאלה, ולכן אינם נוהגים להתיר נדריהם [הליכ"ש, קוה"ל א"י].

להערות והארות או להירשם נא לשלוח
LISHKASHAPOSKIM@GMAIL.COM

גליון הלכתי - כושל חן הפוסקים

מרכז גבוה להוראה ודיניות לשכת הפוסקים | מיסודו של רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל

מאת הרח"ג ר' משה ראזענבוים
רב ומו"ץ לשכת הפוסקים
טורונטו קנדה - ארה"ב

בית דין צדק הגדול לשכת הפוסקים
היכלי בתי הוראה המרכזי לשכת הפוסקים
ארץ ישראל

לשכת הפוסקים

שע"י ישיבת
רבינו יוסף שלום

לכור הטחור של פוסק החור מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל
02-5333755

דיני ראש השנה שחל בשבת

איתא בר"ה [ט"ז]: ואמר רבי יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה, מ"ט דלא עירבב שטן. ובט"ז [תקפ"ה סק"ז] הביא בשם מהרש"ל, מריעין, שיבא להם רע ח"ו. וכע"ז האריך במנחת עני [האזינו ד"ה אמנם] ששנים שרעות ביותר ושנים שטובות ביותר היו ר"ה בשבת.

ואין הכונה שיבא לידי ייאוש ח"ו, הרי אנוסים אנו ביותר במה שחל בשבת [כמש"כ תוד"ה שאין, בשם בה"ג]. אלא ענינו שדרך עבודה אחרת היא. וכידוע דברי המשך חכמה [אמור כ"ג כ"ד] כי אין התקיעה מ"ע כמו כל המצוות, אשר בהיעדרה יענש על בלי קיומו אותה, וכי אניס רחמנא פטריה, רק הוא כמו רפואות תעלה וכו'. וכן שכן הרי זה גופיה מה שאין אנו תוקעין בר"ה שחל בשבת, זה גופא עקידה רוחנית מופלגת ומועיל לרצות אותנו כמו שמרצה זכרון שופר. ומענין לענין כע"ז במשנר"א [ח"ב עמ' ר'] כך יש חיוב מצוה בשוא"ת ע"ז שמתרחקין מאיסור ומאפשרות לבוא לידי מכשול, עד כדי ויתור על הסגולה הנפלאה לזכות בדין.

וכע"ז בדברי חיים [מועדים ר"ה, ד"ה בפסוק תקעו] אם תקיעת שופר מעוררת רחמים וחסדים מלמעלה להשפיע כל טוב לבני, א"כ למה אסרוהו חכמים. וישב שכל התיקונים שנעשים ע"י תקיעת שופר נעשים ג"כ ע"י שמירת שבת שהוא מקור הרחמים ועל ידה מגיע שפע רחמים על בני. ורמז לזה תקעו בחדש שופר, ר"ת שבת.

ועניינה שדרשו חז"ל [שבת י:]: לדעת כי אני ה' מקדשכם, אמר לו הקב"ה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה. שבת היא ענין דעת, לדעת כי אני ה'. מענינו של תקיעת שופר מרעיש עצם, לדעת כי אני ה' בקבה"ת, בעקידה, ולעורר אותנו להקיץ ולחזור לשוב.

יה"ר שנזכה להתעורר ולזכות לסגולת היום בברכת כוח"ט.

ר"ה שחל בשבת

עצמם מזה כשחל ר"ה בשבת [מט"א כ"ח]. וכ"ז כשהבכי היא דרך תחנונים והרגשת ההתקרבות והדביקות, שהיא עבודה המשובח, והוא סימן שנשמתו טובה ושלמה. אבל בכי שמגיע מכאב אבלות ודכאון ועצבות, אינו הדרך הנכון וכמש"כ אל תתאבלו וכו' ואל תעצבו וכו' [מעשה רב ר"ז]. ובכיה גדולה מעצמו היא סימן שבאותה שעה דייננו ליה בבי"ד של מעלה, ונפשו מרגשת [באה"ט תקפ"ד ס"ג].

במשך התפילות מזכיר ר"ה ליום תרועה מקרא קודש, אבל כשחל ר"ה בשבת מזכירים זכרון תרועה מקרא קודש, שאין אנו תוקעים אלא מזכירים התרועה. ואם טעה ואמר יום תרועה אינו חוזר [תקפ"ב ס"ז, מ"ב סק"יט].

בגמר הברכה בתפלה ובקידוש חותמים "מקדש ישראל ויום הזיכרון", אבל כשחל ר"ה בשבת חותם "מקדש השבת וישראל ויום הזכרון". ואם שכח להזכיר של שבת בחתימתו (וגם שכח להזכיר באמצע הברכה), צריך לחזור לתחילת הברכה, אתה בחרתנו [תפ"ז סק"יג, מט"א כ"א, הליכ"ש]. ואם הזכירו באמצע הברכה (רק שכחו בסיום) אינו חוזר [נסתפק המ"ב ביאה"ל ד"ה מקדש, והליכ"ש ר"ה פ"א ס"י]. וא"כ מספק ברכות אינו חוזר.

אחרי שמוניע אומר ויכולו וברכת מעין שבע. וכשאומר ברכת מעין שבע, בליל שבת (בעשיית), אומר המלך הקדוש במקום הקל הקדוש. ואם טעה קודם סיום הברכה חוזר, ולאחר שסיים הברכה אינו חוזר. ואינו מסיים הברכה בהזכרת שבת ויום הזיכרון, רק שבת לחוד כבכל שבת [שבת כ"ג, רס"ח ס"ט].

- א. ידקדקו הנשים להדליק נרות מבעו"י, ולא יטעו במה שהיא עיו"ט שהרבה מאחרים עד לילה ממש להדליק (וידליק לפני שמברך כבליל שבת).
- ב. ברכת הדלקת נרות כוללת שבת ויו"ט. להדליק נר של שבת ויו"ט. טעה ושכח להזכיר אחד מהם (או של שבת, או של יו"ט), אינו חוזר ומברך [רס"ג סק"ד].
- ג. אשה שהדליקה נרות שבת ויו"ט, ובירך שהחיינו בשעת מעשה, י"א שלא תענה אמן כששומע מבעליהם בשעת קידוש על שהחיינו, רק על שאר הברכות [תרי"ט ס"ד, רבבות אפרים ח"א קפ"ב].
- ד. אלו שאומרים פיוט אחות קטנה בליל ר"ה, י"א שמן הנכון לאמר רק אחרי קבלת שבת.
- ה. אחרי תפלת מנחה אומרים קבלת שבת. לנוסח ספרד אומרים מזמור לדוד, שני חרוזים הראשונים של לכה דודי, שמור וזכור ולקראת שבת, ושנים האחרונים ימין ושמאל ובואי בשלום (ואין מוסיפים בשמחה כשאומרים ברינה וצהלה). ואח"כ יאמר מזמור שיר, וה' מלך. אמירת כגונא נחלקו המנהגים, ואין נוהגים לאמרו. [מהרי"ח לא נהג, ומט"א כן נהג]. ולנוסח אשכנז אומרים רק מזמור שיר (וא"א במה מדליקין). מוסיפין בליל שבת ושמרו לפני תקעו בחודש לפני שמוניע.
- ו. לאלו שמתפללים בבכי בימים הנוראים, אינם צריכים למנוע

גליון הלכתי - מושולחן הפוסקים

מרכז גבוה להוראה ודיניות לשכת הפוסקים | מוסדו של רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל

בית דין צדק הגדול לשכת הפוסקים
היכלי בתי הוראה המרכזי לשכת הפוסקים
ארץ ישראל

מאת הרה"ג ר' משה ראזענבוים
רב ומו"ץ לשכת הפוסקים
טורונטו קנדה - ארה"ב

לשכת הפוסקים

רבינו יוסף שלום

שע"י ישיבת
לכור הסודור של פוסק הדור מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל
02-5333755

כ. **בברכה אחרונה** שכח להכיר של שבת או של יו"ט, אינו חוזר [ר"ח סי"ב].
כא. אין אומרים **צדקתך** במנחה שהוא יו"ט ור"ח, וגם שכבר נמתקו הדינים במוסף [תקצ"ח מ"ב, עה"ש].
כב. אין נוהגים לאכול **שלוש סעודות** ביו"ט, אבל כשחל ר"ה (או כל יו"ט) בשבת ודאי שצריך לקבוע סעודתו שלשה פעמים. ולכן נוהגים לחלק סעודתו של יום לשנים, ושתהיה איזה הפסק ביניהם (יש שמתפללים מנחה באמצע, מדבר בלימוד או יצא לחוץ שיש שינוי מקום וכדו') [מג"א רט"ו]. וטוב לדקדק שמאכל החשוב החם יסדרו להכינו לסעודה הראשונה שהיא הסעודה החשובה יותר.
כג. יש שנהגו לדחות אמירת **תשליך** ליום שני כשחל יום ראשון בשבת [מחשש שמא יבא לטלטל המחזור, תקפ"ג סק"ח, יוסף אומץ י"ז].
כד. אין לעשות שום **הכנה** לסעודת ליל שני מבע"י, אבל להוציא חלה ממקפיא בבוקר מותר (כשתהיה אפשרות להשתמש עמה בשבת עצמה).
כה. אלו שצריכים **לעשות מלאכה** (מוצאי יום ראשון אחרי צאה"כ, לפני קידוש), ועדיין לא אמרו ותודיענו, כמו נשים להכין צרכי הסעודה ולהדליק נרות, יאמרו לפני"כ ברוך המבדיל בין קודש לחול.
כו. מוצאי שבת כשחל יום ראשון בשבת צריכים להבדיל. ונוסח **ההבדלה** שונה מבחול, ומזכירים אותה באמצע התפלה ובשעת קידוש ליל יום שני. אומרים נוסח ותודיענו כמו כל מוצאי שבת שחל ביו"ט [תצ"א ס"ב]. ואם שכח בתפלתו והמשיך כבר לומר ותתן לנו, אינו חוזר. וסומך על מה שיבדיל על הכוס (אע"פ שעדיין לא סיים הברכה, ובחול בכה"ג היה חוזר להבדיל, אבל כאן הרי כבר אמר שם השם) [מט"א תקצ"ט ס"ז, שבה"ל ח"ט כ"ג א"ב].
כז. בשעת קידוש מזכירים שוב **הבדלה** כשחל מוצאי שבת בליל יו"ט, וסדר הקידוש היא יקנה"ז (יין, קידוש, נר, הדלה, זמן). ואין מברכים על בשמים, או לשפוך מעט מן הכוס כנהוג לגבי הבדלה [תע"ג סק"ג, רצ"ו ס"א, שש"כ פס"ב סט"ו]. ויש להנות מהנרות (אם יש נר של שתי פתילות עדיף, ואם לאו לכה"פ ישים שתי נרות בצד חבירו בלא שיגעו זב"ז מחשש ממחק). ויש לדקדק לחתום המבדיל בין קודש לקודש בהבדלתו, שר"פ קיי"ל בטעה ואמר בין קודש לחול שחוזר ומברך [שבה"ל ח"ח קי"ח]. שכח להבדיל בשעת קידוש, אומר באמצע סעודתו על הכוס עם נרות נוסח ותודיענו, אבל בלי ברכת בורא פרי הגפן שוב.
כח. יכולות הנשים **לטעום מכוס** של קידוש של מוצאי יו"ט הראשון, אף שנעשית הבדלה עליה, שהרי קדשו על הכוס ואינו מיוחד להבדלה [שובע שמחות פ"ד קצ"ו]. אין אומרים **זמירות מוצאי שבת**, משום כבוד יו"ט [מט"א ת"ר ס"ב].

י. אחרי התפלה בליל ר"ה, כשחוזרים לבית, אחרי שמאחלים ומברכים ברכת לשנה טובה (ופשוט שגם מאחלים לפני"כ גוט שבת), אומרים **שלוש עליכם** בנעימה ושמחת הלב, אבל לא בשירה וזמרה כשאר ימות השנה, כי הוא יום שספרי חיים וספרי מתים נפתחים וצריך להיות ירא וחרד מאימת הדין. ואין לומר פיוט אוזמר בשבחין [מט"א תקפ"ג] ויש נוהגים לומר גם אשת חיל כנהוג [כה"ח סק"ג].
יא. מזכירים **בקידוש בלילה** כשחל ר"ה בשבת, הזכרה וחתימה של ר"ה וגם הזכרה וחתימה של שבת. ואם שכח אחד מהם (או משבת או מלהזכיר של ר"ה), חוזר ומקדש. ואם הזכירו שבת בנוסח הקידוש, אבל שכח לחתמו עם שבת, כשנזכר תוך כדי דיבור ודאי חוזר וכוללו עם חיתומם. ואם נזכר לאכ"ד, מכיוון שהזכירו בקידוש והיו ספק ברכות אינו חוזר [ביאה"ל תפ"ז ד"ה מקדש]. ואם לא הזכירו וגם לא חתמו, חוזר ומקדש שנית.
יב. מוסיפים אחרי חזרת השי"ץ **אבינו מלכנו**, אבל כשחל ר"ה בשבת אין אומרים אותה, שאין שואלים צרכים בשבת ובפרט באופן שהתפלה נתקנה בעת צרה ותענית [מ"ב סק"ד]. אבל **צרכיו לעצמו** שרצה להוסיף באמצע התפלה, כשהיא לצורך רוחניות מותר, שהרי ימים אלו ימי רחמים ונקבעו לבקשת רחמים ותחנונים [הליכ"ש פ"א הטי"ו].
יג. בפתיחת הארון להוצאת הס"ת שנוהגים לומר **י"ג מידות** בימים הנוראים, כשחל ר"ה בשבת אין אומרים אותה, רק ממשיכים עם התחנונים הנהוג [מט"א סט"ז].
יד. **בברכה אחרונה של הפטורה** מזכירים של שבת ויום הזכרון. אם שכח להזכיר של שבת, תוכ"ד מתקנו ואומר מקדש השבת וישראל ויום הזכרון. ולאכ"ד (וגם לא הזכירו שבת באמצע הברכה) חוזר לעל התורה. ואם הזכיר שבת באמצע, אינו חוזר [שע"ת תקפ"ב ד"ה אומר]. ואם אמר שבת, ושכח יום הזכרון, תוכ"ד מתקנו כדלעיל. ולאכ"ד ג"כ תלוי אם הזכירו באמצע שאינו חוזר, ואם לאו חוזר.
טו. אומרים **יקום פורקן**, ומי שבירך אחר קריאה"ת. וא"א אב הרחמים.
טז. אין תוקעים **שופר** בשבת כשחל ר"ה בשבת. משום גזירה שמא יטלטלנו בידו לילך אצל בקי ללמדו לתקוע ויעברנו ד"א ברה"ר. ואפילו כשכבר יש לו השופר בביהכנ"ס לא חלקו חז"ל בתקנתם [תקפ"ח ס"ה, סק"ג]. ומה שאנו מזכירים פסוקי שופרות, ומזכירים שהוא יום זיכרון תרועה, היא העולה לנו זכות שמוסרים נפשנו לשמוע לדברי חכמים.
יז. **אסור לטלטל השופר** בשבת, והיא מוקצה מחמת איסור, וגם מחמת הסכנה כ"ס, א"כ אסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו [תקפ"ח ס"ה, סקט"ו, הליכ"ש כ"ח פ"ב].
יח. אלו שאומרים **היום הרע עולם** אחרי מלכויות זכרונות ושופרות בתפלת הלחש, יאמר אותו ג"כ בשבת, אף שאין תוקעין. וא"א ארשת שפתינו בשבת [רמ"א תקצ"ב ס"א, שע"ת תקצ"א ס"ד בשם תשב"ץ].
יט. **בקידוש היום** אומר פסוקי זכור את יום השבת לקדשו, (ושאר פסוקים ככל שבת), ואח"כ תקעו בחודש שופר. ואז בפה"ג.

להערות והארות או להירשם נא לשלוח
LISHKASHAPOSKIM@GMAIL.COM

